

PEDAGOGIKADA SCAMPER TEXNIKASINI QO'LLASH TAJRIBALARI VA ULARDAN FOYDALANISH

Aziza Karimova

O'zbek-Fin pedagogika instituti Maktabgacha ta'lim kafedrası o'qituvchisi.

Zikriyeva Jasmina

O'zbek-Fin pedagogika instituti Maktabgacha ta'lim 1-bosqich talabasi

El-manzil: karimovaaziza797@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15665750>

Annotatsiya. Maqolada SCAMPER texnikasini bosqichma-bosqich o'rgatish metodikasi yoritilgan bo'lib, bu borada bolada intellektual va ijodiy fikrlashning o'rni haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: substitute (almashtirish), combine (birlashtirish), adapt (moslash), modify (o'zgartirish), put to another use (boshqa maqsadda foydalanish), eliminate (chiqarib tashlash), reverse (teskarisiga o'zgartirish).

Zamonaviy ta'lim tizimida ijodiy fikrlashni rivojlantirishning ahamiyati tobora ortib bormoqda. Pedagogik nazariyalar bu jarayonda muhim rol o'ynaydi, chunki ular ta'lim metodologiyasini va yondashuvlarini shakllantirishda asosiy omil hisoblanadi. Ushbu esse ijodiy fikrlashni qo'llab-quvvatlovchi pedagogik nazariyalar va ularning amaliy tatbiqini o'rganishga bag'ishlanadi.

Ijodiy fikrlash - bu murakkab muammolarni hal qilishda yangi yechimlarni topish qobiliyatidir. Ta'lim jarayonida bu ko'nikmalar o'quvchilarni tayyorlashda juda muhimdir, chunki bu bilim asrlar osha yangiliklar va kashfiyotlar yaratishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Howard Gardner ning "Ko'p zehniyat nazariyasi" (Multiple intelligences theory) va David Kolbning "Tajribaviy o'rganish nazariyasi" (Experiential learning theory) kabi pedagogik nazariyalar ijodiy fikrlashni qo'llab-quvvatlashda muhim hisoblanadi.¹

1. Gardner nazariyasi. Gardner o'z nazariyasida har bir kishi bir yoki bir nechta maxsus zehniy qobiliyatlarga ega ekanligini ta'kidlaydi. Ushbu nazariya maktab dasturlarida turli xil didaktik usullarni qo'llash orqali har bir o'quvchining o'ziga xos qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

2. Kolb nazariyasi. Kolbning nazariyasi bilim olishni to'rt bosqichli sikl sifatida ko'rib chiqadi: aniq tajriba, muhokamali kuzatuv, abstrakt kontseptualizatsiya va faol tajriba. Bu nazariya amaliy mashg'ulotlar orqali o'quvchilarning mustaqil fikrlashini va muammolarni hal qilish qobiliyatini oshirishga qaratilgan.²

Ijodiy fikrlashni qo'llab-quvvatlashda qo'llaniladigan usullardan biri loyihaga asoslangan o'qitish yondashuv o'quvchilarga muayyan mavzular bo'yicha loyihalar ustida ishlash imkonini beradi, bu esa ularning ijodiy yechimlarni topish va jamoa bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

- Muammoli o'rganish o'quvchilar real hayotiy muammolarni hal qilish orqali o'z bilimlarini amaliyotda qo'llashni o'rganadilar, bu esa yangi g'oyalarni keltirib chiqarishga turtki beradi.

Finlyandiya ta'lim tizimi ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga katta e'tibor qaratadi. Bu yondashuv o'quvchilarni mustaqil fikrlashga va doimiy o'rganishga undaydi. Montessori

¹ Gardner H. *Truth, Beauty, and Goodness Reframed: Educating for the Virtues in the Twenty-First Century*. New York: Basic Books. -2011.

² Kolb, D. A. *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development* (2nd ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education. -2015.

metodologiyasi o'quvchilarni o'z faoliyatlarini boshqarishga undaydi, bu esa ularning ijodkorlik va o'z-o'zini rivojlantirish qobiliyatlarini maksimal darajada oshiradi.³

Ijodiy fikrlashni rivojlantirish uchun mo'ljallangan pedagogik yondashuvlar ta'lim sifatini oshirishga va o'quvchilarni kelajakda muvaffaqiyatli bo'lish uchun zarur bo'lgan ko'nikma va bilimlarni shakllantirishga yordam beradi. Shunday qilib, ta'lim muassasalari va o'qituvchilarni ijodiy yondashuvlarni qo'llashga undash, ularning professional rivojlanishini qo'llab-quvvatlash va ta'lim dasturlarini doimiy yangilab turish juda muhimdir.

Innovatsion o'qitish metodlari, jumladan SCAMPER texnikasi, ta'lim sohasida ijodkorlikni rivojlantirish va o'quvchilarni muammolarni hal qilishga tayyorlashda tobora ommalashib bormoqda. SCAMPER texnikasi, o'qituvchilar va talabalarga yangi g'oyalar yaratishda yordam beruvchi kuchli vosita sifatida tanilgan. Ushbu usul, o'quvchilarni turli xil fikrlashga undovchi, masalalarni turli perspektivalardan ko'rib chiqishga majbur qiluvchi topshiriqlar orqali ijodiy potentsialni maksimal darajada ishga soladi.

Ta'lim sohasida SCAMPERdan tashqari, quyidagi ijodiy yondashuvlar ham keng qo'llaniladi:

- Design thinking (Dizayn fikrlash). Bu yondashuv ham muammolarni hal qilishda foydalanuvchilarning ehtiyojlarini chuqur tushunishni talab qiladi va prototiplash orqali yangi yechimlarni ishlab chiqishni o'z ichiga oladi.

- Six thinking hats (Olti fikrlash shlyapasi). Edward de Bono tomonidan ishlab chiqilgan ushbu metod, muammolarni turli perspektivalardan ko'rib chiqish uchun ishlatiladi, har bir "shlyapa" turli xil fikrlash uslubini ifodalaydi.⁴

Pedagogikada SCAMPER texnikasining samaradorligini o'rganish bo'yicha bir qator tadqiqotlar olib borilgan. Masalan, o'qituvchilar SCAMPERni dars rejalariga qo'shganlarida, o'quvchilarning muammolarni yechish qobiliyatlari sezilarli darajada yaxshilanganini ko'rsatgan. Shuningdek, ushbu texnika o'quvchilarning mavzuni chuqurroq tushunishlariga yordam bergan.

SCAMPER texnikasi va unga o'xshash boshqa ijodiy yondashuvlar, zamonaviy ta'limda muhim o'rin tutadi. Ular o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, tashabbuskorlikka va ijodiy yechimlar topishga undaydi. Kelajakda ushbu metodlarning qo'llanilishi yanada kengaytirilishi va ta'limning barcha darajalarida joriy etilishi mumkin, bu esa o'quvchilarni turli hayotiy vaziyatlarda muvaffaqiyatli bo'lishga tayyorlaydi.

SCAMPER texnikasi ta'limning turli sohalarida qo'llanishi mumkin bo'lgan universallikka ega. Ushbu texnika o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi va muammolarni hal qilishda yangi usullarni kashf etishlariga imkon yaratadi. O'qituvchilar SCAMPERni turli fanlarda qanday qo'llash mumkinligini tushunib, o'z darslarini yanada samarali va qiziqarli qilishlari mumkin.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Gardner H. Truth, Beauty, and Goodness Reframed: Educating for the Virtues in the Twenty-First Century. New York: Basic Books. -2011.
2. Kolb, D. A. Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development

³ Montessori, M. *Creative Development in the Child*. Oxford: Clio Press. -1991.

⁴ de Bono E. *How to Have a Beautiful Mind*. London: Vermilion. -2005.

(2nd ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education. -2015.¹

3. Montessori, M. Creative Development in the Child. Oxford: Clio Press. -1991.

4. de Bono E. How to Have a Beautiful Mind. London: Vermilion. -2005.

